

ד' אב תשע"ה
22 יולי 2015
תיק מס' 75073

לכבוד

התובע

הנתבע

היתר פניה לערכאות

רקע וטענות

- א. התובע פנה לבית הדין בתביעה כנגד הנתבע. לטענתו, עקב נהיגה רשלנית של הנתבע ארעה תאונה, ובגללה ניזוק הרכב שלו.
- ב. לדברי התובע, יש לו רק "ביטוח צד ג'", כך שהפוליסה אינה מכסה את הנזקים שגרם לו הנתבע, ובכללם הנזק לרכב, אבדן ימי עבודה ועגמת נפש (ללא נזקי גוף ב"ה).
- ג. התובע ביקש לתבוע אישית את הנתבע בדין תורה, ולא את חברת הביטוח שלו.
- ד. הנתבע השיב שהוא אינו צד לסכסוך, כיון שחברת הביטוח שלו מטפלת בתביעות ההדדיות. לדבריו, הוא העביר את פרטי חברת הביטוח לתובע, והלה יכול לתבוע את החברה בגין הנזקים שנגרמו לו.
- ה. הנתבע כתב גם, כי יש למנוע מצב בו תביעה אחת מתנהלת במקביל בשתי ערכאות, דבר שיוביל לעיוות ההליך המשפטי הישר והסדור. כיון שחברת הביטוח עומדת על כך שתביעות תנוהלנה בבית המשפט, אין אפשרות לנהל דיון בב"ד רבני.
- ו. השאלה העומדת לדיון היא האם חובתו של הנתבע לעמוד לדין תורה כאשר במצב כזה הוא מפסיד את הכיסוי הביטוחי.

דיון

א. אילו רצה התובע לפנות לחברת הביטוח, ולתבוע אותה בערכאות, יכול היה לעשות זאת, משום שהחברה רואה עצמה כבעלת דין שלו. והיות שחברות הביטוח מסרבות באופן עקבי להתדין בדין של תורה, יכול היה התובע לפנות ישירות לערכאות.

- ב. אולם במקרה דנן התובע תובע את הנתבע ישירות, ולפיכך יש מקום לדון בשאלה האם הנתבע נוהג כהלכה בכך שהוא מטיל על התובע לפנות לחברת הביטוח במקום להתדיין עמו בבית דין.
- ג. למיטב ידיעתו של בית הדין, חוזה ביטוח כולל הסכמה של המבוטח לכך שאם תוגש נגדו תביעה והוא ירצה בכיסוי הביטוחי - אזי המבוטח הוא זה שינהל את ההליך המשפטי על פי הבנתו. הדבר גם הגיוני, שהרי המבוטח הוא שיישא בתוצאות ההליך המשפטי, ולכן זכותו להחליט כיצד יתנהל הליך זה.
- ד. כמו כן, מבירור שנערך מול גופי ביטוח עולה, שככל הנראה אין חברת ביטוח המוכרת פוליסה שמכסה את המבוטח במידה והוא וצד ג' מסכימים להתדיין בפני בית דין של תורה.
- ה. לאור זאת, כאשר מוגשת תביעה בדין תורה כנגד אדם מבוטח, הדבר מעורר שאלה הלכתית: מצד אחד, הסכמת הנתבע להתדיין בדין תורה ללא הסכמת חברת הביטוח תגרום לו לאבד את הכיסוי הביטוחי. מצד שני, בסופו של דבר המזיק הוא הנתבע הראשון, וכיצד הוא יכול להיפטר מחובתו ההלכתית להתדיין בדין תורה רק בגלל שהוא מעוניין שיהיה לו כיסוי ביטוחי.
- ו. עמדתנו היא, שעל פי ההלכה לנתבע בניזקין המבוטח על ידי חברת ביטוח, מותר לדרוש שהדיון יתקיים כנגד חברת הביטוח בבית המשפט, שם הוא זכאי לכיסוי ביטוחי, וזאת מן הטעמים להלן:
- ז. גמירות דעתם של כלל המשתמשים בכביש היא שבמקרה של תאונה, המזיק יוכל להפעיל את חברת הביטוח. על כן, גם הניזק דומה למי שמסכים לתנאי זה שבאם יוזק – יתבע את חברת הביטוח. לתבוע את חברת הביטוח בבית המשפט אין כל איסור, שכן היא ידוע שהיא תסרב לדון בבית דין של תורה (כסף הקדשים סימן כו ס"ק א).
- ח. מנהג המדינה הוא שכאשר אדם מבוטח יש לתבוע את הביטוח, גם אם משמעות העניין היא דיון בבית משפט, וכך נוהגים גם יראי ה'.
- ט. נשאלת השאלה האם למנהג מדינה כזה יש תוקף מחייב? כתב שולחן ערוך (כו, ג) "המקבל עליו בקנין לידון עם חבירו לפני עובדי כוכבים, אינו כלום, ואסור לידון בפניהם..." דהיינו, הסכמה ללכת לדון בדיני גוים, אינה מועילה.
- י. אך על דברי שולחן ערוך אלו, העיר הסמ"ע בשם תשובת הרא"ש שאם עשו קניין שיהיה חייב לדון בערכאות, ויש זכויות שיקבל רק בערכאות יש היתר לדון בערכאות. במקרה דידן ההסכם עם הביטוח הוא שאדם זה יקבל את זכויותיו בתנאי שידון בערכאות (על אף השוני במקרה, שם הסכימו התובע והנתבע, וכאן הסכים הנתבע עם חברה אחרת האחראית לשפות את חובותיו).

יא. הט"ז, ערוך השולחן ועוד אחרונים חולקים על הסמ"ע. התומים (סק"ד) האריך לדון בדברי סמ"ע והוא בגדר 'מודה במקצת'. לדבריו, אם ההסכמה היתה לפני שפרץ הריב, שישלם לו תשלום לפי החוק הנוהג במדינה, וכעת המתחייב מסרב, ויש חשש שבדיני ישראל לא יקבל זאת, מותר לזוכה לתבוע בערכאות (מה שאין כן הסכמה לדון בערכאות אחרי שפרץ ריב, שהיא אסורה בוודאי). גם בנתיבות המשפט (חידושים כו, י) הסכים לדברי הסמ"ע.

יב. ראו עוד במאמרו של הרב יעקב חיים חרל"פ (סיני קלד, עמודים עג - צא) שגם הוא צידד שהרבה מהאחרונים פסקו כסמ"ע, ואף הביא שכבר מהריב"ש (סימן נב) עולה שמנהג מדינה לדון בדיני גוים תקף (וכתב כן במפורש בדבריו).

יג. בדרך כלל אין לפסוק כדעת הסמ"ע, אולם, במקרה זה יש לצרף את שיטתו כדי ליישב את המנהג לתבוע את הביטוח ולא את הניזק, וכן לאור הטעמים הנוספים להלן.

יד. דיון דומה במקצת קיים בשו"ת מהרש"ך (ב, רכט) לגבי מקום שבו המנהג הוא לדון בבית דין של סוחרים. המהרש"ך קובע שכיון שהעסק נעשה על דעת המנהג יש לדון בבית דין של סוחרים, והנתבע אינו מחוייב לבוא לדין תורה.

טו. אמנם יש הבדלים משמעותיים בין המקרה הנדון כאן לבין פסיקת מהרש"ך (ובכלל זה, שכאן לא מדובר על עסקה בה יש הסכמה מוקדמת בין צדדים, אלא בתביעת נזיקין; וכן שכאן מדובר על תביעה בבימ"ש - עיין פד"ר ירושלים ח, 304/סב), ובכל זאת, אנו סבורים שהמנהג הברור הוא לאפשר לאדם לתת לחברת הביטוח שלו לנהל את התביעות שהוגשו נגדו ועל דעת כן כולי עלמא פועלים.

טז. בנוסף לכך, מוסד הביטוח הוא מוסד חיובי, משום שהוא מאפשר לאדם מן השורה להתמודד עם חיובי ממון גדולים שעלולים לפגוע ביציבותו הכלכלית. לפיכך, יצירת מצב בו שומרי תורה ומצוות אינם יכולים לבטח עצמם בגלל איסור הליכה לערכאות הוא בלתי רצוי, ועלול להסב נזק גדול לציבור התורני כולו.

יז. אמנם, אילו היתה חברת ביטוח אשר מסכימה (ויכולה) לדון בדיני תורה, אז היה מקום לדון בדינו של מי שבחר לבטח את עצמו בחברה אחרת. אך כל עוד אין אפשרות כזו, כפיה על אדם לדון בדין תורה, כמוה כאמירה לאדם לא לבטח את נזקיו, ובכך תיווצר נעילת דלת מציבור שלם.

יח. כטעם נוסף להיתר יש לומר, שטעם האיסור מבואר, שבפניה לערכאות של עובדי כוכבים התובע "מייקר את שם האלילים להשביחם" (רש"י שמות כא, א). ובהקשר הנוכחי הבעיה בפנייה לבית משפט שאינו מבוסס על דין תורה. אולם, כאשר נתבע מבקש שהתובע יתבע אותו ואת חברת הביטוח בבית המשפט, ידוע לכל שהסיבה אינה כבודם של הערכאות, אלא הצלתו מהפסד גדול.

יט. סברה דומה מופיעה כבר בגמרא בגיטין (מד ע"א) שבמקרה שיש הפסד לתובע והוא לא יכול לתבוע אלא בערכאות על מנת להציל את ממונו - הדבר מותר (לשיטת רש"י, ויתכן שגם תוספות אינו חולק אלא בפרשנות הגמרא), כיון שאין כאן ייקור וחשיבות, כיון שהוא בא רק להציל את ממונו מהפסד ('להציל מידם'). מטעם זה התיר גם הרב עזרא בצרי (חבר בית הדין הגדול לשעבר - בירחון אורייתא יז עמוד רכד) במקרה דומה מאד לפנות לערכאות בלי לעמוד לדין תורה, שמשום הפסד ממון מתירים את איסור ערכאות (אמנם עיין במאמרו של הרב שרמן בקובץ ישערי צדקי חלק ז שהביא את המחלוקת ופסק שצריך לתבוע בפני בית דין, אך לדעתנו יש לקבל את הדעות החולקות).

כ. לסיכום, מצאנו בדברי האחרונים היתר להתדיין בבית משפט במקרים מסוימים. ככלל, היתרים אלה לא התקבלו להלכה. אולם, מהיתרים אלו ניתן להסיק שבמקרה שלפנינו רשאי הנתבע לדרוש מהתובע לתבוע את חברת הביטוח בבית המשפט.

כא. יש להבהיר, שאין ספק שהתובע זכאי לתבוע מחברת הביטוח את כלל הנזקים עליהם נהוג לחייב בדין האזרחי אף אלו שאין בהם חיוב על פי עיקר דין תורה, משום שעל דעת כן התחייבה החברה (דרכי הוראה קובץ ה וקובץ ו).

כב. וכן הסכים עמנו הרב יעקב אריאל (עינינו גם שורת הדין יג עמ' קנ; קובץ דרכי הוראה ו עמ' קיא; משיב משפט עמ' רסא לגבי תביעת חברת ביטוח של רופא במקרה של רשלנות רפואית).

החלטות

1. לפיכך, אנו דוחים את התביעה לחייב את הנתבע להתדיין בדין תורה.
2. אנו מתירים לתובע לתבוע את חברת הביטוח בבית המשפט ולקבל כל מה שיפסוק בית המשפט בעניין.
3. ניתן לצרף גם את הנתבע דן כנתבע פורמאלי בבית המשפט אם יש בכך צורך.

בזאת באנו על החתום

הרב עקיבא כהנא

הרב סיני לוי, אב"ד

הרב עדו רכניץ